

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Філософський факультет

Кафедра філософії гуманітарних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Зам. декана
філософського факультету
Комаха Л.Г.

«__» _____ 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

для студентів

галузь знань **0305 Економіка та підприємство**
напрямок підготовки **6.030506 Прикладна статистика**
освітній рівень **Бакалавр**
вид дисципліни **Обов'язкова**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>2017/2018</u>
Семестр	7
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	екзамен

Викладачі: Сайтарли Інна Анатоліївна, д.ф.н., професор кафедри філософії гуманітарних наук

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2017

Розробники: *Сайтарли Інна Анатоліївна, д.ф.н., професор кафедри філософії гуманітарних наук*

Затверджено
«_____» _____ 2017 р.

Зав. кафедри філософії гуманітарних наук
_____ (Приятельчук А.О.)

Протокол № __ від «__» _____ 2017р.

Схвалено науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол від «_____» _____ 2017 року №__

Голова науково-методичної комісії _____ (Маслікова І.І.)

«_____» _____ 2017 року

Схвалено науково-методичною комісією економічного факультету

Протокол від «_____» _____ 2017 року №__

Голова науково-методичної комісії _____ (_____)

«_____» _____ 2017 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування системи базових знань, вмінь і навичок філософського мислення для розв’язання складних спеціалізованих завдань та практичних проблем в економічній галузі.

2. Вимоги до опанування навчальної дисципліни:

1. До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** про основні етапи історичного процесу та цивілізаційного розвитку людства; розуміти специфіку соціо-гуманітарного пізнання.

2. **Вміти** аналізувати інформацію щодо різноманітних суспільних явищ та процесів; оперувати базисними світоглядними поняттями; розуміти специфіку сучасного гуманітарного та соціального знання за умов глобалізації; застосовувати інтерактивні і мультимедійні засоби.

3. **Володіти навичками** роботи з гуманітарними текстами; продукування складних усних і письмових повідомлень; взаємодії і співробітництва у навчанні у ситуаціях пошукового характеру.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «Філософія» належить до переліку обов’язкових дисциплін ВНЗ та викладається переважно у V семестрі бакалаврату. Навчальна дисципліна ознайомлює студентів із філософською думкою в її історичному розвитку та сучасному стані як з фундаментальним способом осягнення підвалин людських існування, пізнання і діяльності, опосередкованих особливостями відповідної їм соціокультурної доби. Надає цілісне уявлення про специфіку філософського знання, його проблематику, поняття та категорії, структуру. Показує методологічну роль філософського знання в розумінні онтологічних, гносеологічних, аксіологічних і соціальних проблем буття. Ознайомлює із основними закономірностями розвитку природи і суспільства та місця людини у світі. Допомогає студентам бути обізнаними із системою загальнолюдських цінностей та моральних норм сучасного світу. Сприяє формуванню у студентів здібностей до логічного мислення, самостійного аналізу складних явищ суспільного життя, уміння пов’язувати загальнофілософські проблеми з розв’язанням завдань сучасної практики, спонукає до ораторської майстерності та здатності до комунікації.

4. Завдання (навчальні цілі) – системне опанування базових основ філософії (обізнаність здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в існуючих у розвитку філософської думки традиціях, вченнях, методологіях, **основних філософських проблемах та класичних й некласичних підходах до їх осмислення**); набуття навичок, що формують вправність мислення, розвиненість рефлексії та здатність до наукової комунікації.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати і розуміти:			
1.1	інтелектуальне й соціокультурне призначення філософії, її пізнавальні та смисло-утворюючі	лекція, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота,	5

	можливості, історичну роль;		екзаменаційна робота	
1.2	змістовні відмінності філософії від інших сумісних із нею наук;	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, екзаменаційна робота	5
1.3	структуру філософського знання, розмаїття та особливості філософських дисциплін, їх ролі в обґрунтуванні та розвитку людського мислення, пізнання світу, культури та суспільства;	лекція, семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, екзаменаційна робота	5
1.4	особливості поступу філософії, етапи і логіку її розвитку;	лекція, самостійна робота	контрольна робота, екзаменаційна робота	6
1.5	місця вітчизняної інтелектуальної традиції у світовій;	лекція, самостійна робота	контрольна робота, екзаменаційна робота	5
1.6	еволюцію основних філософських ідей та проблем, напрями і тенденції сучасного філософського дискурсу, їх зв'язок з попередньою інтелектуальною історією.	лекції, семінари, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, екзаменаційна робота	14
	Вміти:			
2.1	логічно, послідовно та аргументовано усно і письмово висловлювати міркування щодо основних філософських проблем в контексті сучасних соціокультурних процесів, що забезпечує здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;	семінари, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, екзаменаційна робота, гуманітарний практикум	5
2.2	виділяти підстави власних та інших міркувань, здатність відрізнити суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних і аргументованих, вміти надавати перевагу останнім;	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, екзаменаційна робота	10
2.3	виявляти, ставити та вирішувати проблеми із застосуванням філософських категорій	семінар, самостійна робота	контрольна робота, екзаменаційна робота, гуманітарний практикум	5
2.4	аналізувати та інтерпретувати гуманітарний текст, виокремлювати та відтворювати смислову структуру тексту, виділяти ідеї, категорії, світоглядні генералізації;	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, гуманітарний практикум	10
	реферувати, рецензувати й	семінар,	усна відповідь,	5

2.5	коментувати першоджерела та дослідницьку літературу з філософської проблематики;	самостійна робота	контрольна робота, гуманітарний практикум	
2.6	критично, по-творчому оцінювати результати інтелектуальної праці;	семінари, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, екзаменаційна робота, гуманітарний практикум	5
Комунікація:				
3.1	здатність брати участь в дискусіях, концентруватися на значущих складових обраної проблеми (теми), оволодіти культурою диспуту;	семінари, самостійна робота	усна відповідь	3
3.2	презентувати результати інтелектуальної праці та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів;	семінари, самостійна робота	усна відповідь, гуманітарний практикум	3
3.3	проявляти увагу і толерантність до іншої (й інакшої) думки у процесі інтелектуальної комунікації.	семінари	усна відповідь	3
Автономність та відповідальність:				
4.1	знаходити необхідну інформацію з різних джерел, упорядковувати її, оцінювати її достовірність, пояснювати значущість, приймати обґрунтовані рішення;	семінари, самостійна робота	усна відповідь, гуманітарний практикум	2
4.2	демонструвати вміння працювати в колективі та самостійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам;	семінари, самостійна робота	усна відповідь, гуманітарний практикум	5
4.3	мати інтелектуальне сумління, чесність у справі формування і вираження інтелектуальної позиції.	семінари, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, екзаменаційна робота, гуманітарний практикум	4

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни					
Програмні результати навчання	.1	.2	.1	.1	.2

7.Схема формування оцінки:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе

оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (**знання**1.1 – 1.6), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (**вміння**2.1-2.6); (**комунікація**3.1-3.3); (**автономність та відповідальність**4.1-4.3), що складає 60% загальної оцінки.

7.1 Оцінювання за формами контролю:

Види робіт		Семестрова кількість балів	
		Min – 36 бали	Max – 60 балів
Усна відповідь ¹		«1» x 17 = 17	«2» x 17 = 34
Контрольна робота 1		«8» x 1 = 8	«10» x 1 = 10
Контрольна робота 2		«8» x 1 = 8	«10» x 1 = 10
Гуманітарний практикум	Самостійна індивідуальна робота з аналізу та інтерпретації гуманітарного тексту	«3» x 1 = 3	«6» x 1 = 6

¹ а) усною відповіддю студента на семінарському занятті вважається доповідь (повне і концептуальне розкриття окремого запитання семінару), доповнення, анонсована дискусія, аргументована точка зору, відповідь на проблемні запитання;
б) у разі відсутності студента на семінарському занятті, розглянуті на семінарі питання відпрацьовуються у письмовій формі;
в) загальна кількість балів за аудиторну роботу складає 30% від семестрової кількості балів.

Підсумкове оцінювання у формі екзамену: екзаменаційне оцінювання відбувається в письмово-усній формі. Білет складається з 3 питань, кожне з яких оцінюється за шкалою 13-14 балів, що в загальному підсумку складає 40 балів. Екзаменаційна оцінка не може бути меншою **24 балів** для отримання загальної позитивної оцінки за курс.

Умови допуску до підсумкового екзамену. Студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав менше 36 балів. Для допуску до екзамену студент має бути позитивно оцінений на мінімум п'яти семінарах, мати здані контрольні роботи та гуманітарний практикум.

7.2. Організація оцінювання.

7.2.1. Проведення семінарських занять відбувається, згідно навчального плану.

7.2.2. Проведення першої контрольної роботи відбувається після опрацювання першої змістовної частини «Вступ до філософії». Завдання передбачає відкриті запитання з кожної пройдені теми змістовного модуля.

7.2.3. Проведення другої контрольної роботи відбувається після опрацювання другої змістовної частини «Теоретична філософія». Завдання передбачає відкриті запитання з кожної пройдені теми змістовного модуля.

7.2.4. Гуманітарний практикум як індивідуальна самостійна робота виконується календарно з кінця жовтня і проходить у декілька етапів: вибір першоджерела для прочитання, затвердження праці, пошук додаткових матеріалів та інформації, написання тексту. Здача практикуму здійснюється не пізніше як за тиждень до останнього лекційного заняття.

7.3. Критерії оцінювання:

1. Усна відповідь:

1,5-2 бали – повна, концептуальна, послідовна, з використанням основної і додаткової літератури, з визначенням категорій і понять, з відповіддю на додаткові і уточнюючі запитання, із заглибленням у сучасний інтелектуальний і соціокультурний контекст, з креативним використанням загальних соціально-гуманітарних знань;

1-1,5 бали – достатня, концептуальна, послідовна, з визначенням категорій і понять, з використанням основної літератури, з відповіддю на уточнюючі запитання, із розумінням проблеми у зрізі власної життєдіяльності;

0,5-1 бал – неповна, фрагментарне розкриття проблеми, з частковим використанням основної літератури, артикуляція відповіді поза концептуальним контекстом, містить суттєві неточності, апелює до інформації з не ідентифікованих I-net джерел, а не до елементів знання чи досвіду;

0-0,5 бал – фрагментарна, еkleктична, «не в тему», має суттєві помилки, без використання основної і додаткової літератури, посилання на не ідентифіковані I-net джерела, артикуляція відповіді з гаджета.

2. Доповнення / дискусія:

1,5-2 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми;

1 бал – доповнення змістовне;

0,5 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію.

3. Контрольна робота:

8-10 балів – повна і концептуальна відповідь на всі завдання, коректні визначення понять і категорій, врахований інтелектуальний і соціокультурний контекст, глибокі інтерпретації висловів, розкриті сутнісні і структурні співвідношення, послідовне розуміння етапів і логіки історико-філософського процесу;

5-7 балів – повна відповідь не на всі завдання, достатні визначення понять і категорій, належні інтерпретації висловів, достатньо послідовне розуміння етапів і логіки історико-філософського процесу, загалом розкриті співвідношення виокремлених аспектів у завданні;

3-4 бали – не повна відповідь на завдання, еkleктичні визначення понять і категорій, поверхнева інтерпретація висловів, непослідовне трактування історії філософії та перекручування понять і персоналій, розкриття співвідношення виокремлених аспектів лише через наведення їх загальних характеристик.

1-2 бали – відсутня відповідь на більшу частину завдань, демонстрація не самостійності у розв'язанні завдань.

4. Екзамен (оцінюються окремо три питання білету письмово-усного екзамену):

11-13/14 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, наводить визначення основних понять, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує основні принципи і положення, демонструє розуміння етапів і логіки історико-філософського процесу,

виявляє знання основної і додаткової літератури курсу;

8-10 балів – студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але недостатньо аргументовано, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє загальне розуміння історико-філософського процесу;

5-7 балів – студент загалом володіє навчальним матеріалом, але не демонструє цілісності засвоєних знань, відповідь має неузгоджений характер, присутні невідповідності у тлумаченні періодів і логіки історико-філософського процесу;

1-4 бали – студент не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань, наводить еkleктичні визначення понять і категорій, демонструє непослідовне трактування історії філософії та перекручування термінів і персоналій.

5. Гуманітарний практикум (самостійна робота):

5-6 балів – вибрана праця характеризує сучасний інтелектуальний дискурс і відповідає сфері практичної філософії, робота носить самостійний характер, містить авторську аналітику і узагальнення, містить прямі і непрямі цитування з посиланнями на основне джерело, містить визначення понять і категорій, містить розв'язані всі завдання практикуму, має диференційований текст;

3-4 бали – вибрана праця відповідає сфері практичної філософії, демонструє занадто академічну мову, містить аналітику і узагальнення, має неінформативні посилання, містить визначення понять і категорій, містить розв'язані ключові завдання практикуму; має диференційований текст;

1-2 бали – вибрана праця відповідає сфері суспільствознавчих і гуманітарних знань, має описовий характер, містить поняття і категорії без визначень, має граматично не вичитаний текст, містить не розв'язані завдання практикуму, має диференційований текст;

0-0,5 бали – вибрана праця відповідає сфері гуманітарних знань, має загальний реферативний характер, демонструє несамотійність у розв'язанні завдань, текст не диференційований і не відповідає структурі завдань практикуму.

7.4. Шкала відповідності.

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна складається з лекцій, семінарів, двох контрольних робіт, індивідуальної самостійної роботи і підсумкового оцінювання у формі письмово-усного екзамену.

У курсі дисципліни передбачено три змістовні частини. *Перша частина курсу* «Вступ до філософії» присвячена осмисленню філософії як різнопланового історичного та соціокультурного феномену; взірця духовної традиції народу; високої культури теоретичного осягнення дійсності. *Друга частина курсу* «Теоретична філософія» присвячена осмисленню теоретичної філософії як історично-мінливої спроби осягнення

фундаментальних засад людського існування та осмислення місця людини в світі, трансляції фундаментальних функцій філософії, серед яких головне значення належить світоглядній, концептуальній та методологічній. Третя частина курсу «Практична філософія» присвячена осмисленню практичної філософії як знання про сутність, сенс і цінності людської діяльності в сферах культурного, історичного, соціального, політичного та економічного буття.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Модуль 1. Вступ до філософії				
1	Тема 1. Соціокультурна зумовленість філософії	2	2	
2	Тема 2. Структура філософського знання та його функції	2	2	
3	Тема 3. Фундаментальні категорії філософії.	2	2	
4	Тема 4. Основні етапи розвитку філософського мислення		4	4
5	Контрольна робота 1	1		
Модуль 2. Теоретична філософія				
6	Тема 5. Філософське вчення про буття	2	4	4
7	Тема 6. Людина як предмет філософського розуміння		4	4
8	Тема 7. Філософія свідомості	2	2	
9	Тема 8. Теорія пізнання		2	
10	Тема 9. Філософія і методологія	2	2	
11	Контрольна робота 2	2		
Модуль 3. Практична філософія				
12	Тема 10. Філософське осмислення історичного процесу	2	2	
13	Тема 11. Суспільство як предмет філософії		4	4
14	Тема 12. Філософське осмислення політичного життя		2	4
15	Тема 13. Філософське осягнення економічної сфери життєдіяльності суспільства і людини		2	4
16	Гуманітарний практикум			15
	ВСЬОГО	17	34	39

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

лекцій -17 год.

семінарів - 34 год.

самостійної роботи- 39год.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна (базова):

1. **Історія української філософії:** Підруч. /В.С.Горський, К.В.Кислюк – К.: Либідь,2004. – 488 с.
2. **Історія філософії:** В 3-х т. / В.Татаркевич / Пер. з пол. – Львів.: Свічадо, 1997-1999. – Т.1 – 456 с; Т.2 – 352 с; Т.3. – 568 с.
3. **Історія філософії:** Підруч. / За ред. В.І Ярошовця. – Ужгород.: Інформаційно-видавничий центр Карпатського університет Августина Волошина, 2010. – 821 с.
4. **Історія філософії.** Словник / за аг. ред.. В.І. Ярошовця. – К.: Знання України, 2006 . 1200 с.
5. **Лузан А.О.** Вступ до філософії: навч. посіб. / А.О. Лузан. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 136 с.
6. **Нариси з сучасної філософії:**навч. посіб./ І.А. Сайтарли, О.М. Іщенко, А.О. Приятельчук / за ред. за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського – К.: Вадекс, 2016. – 370 с.
7. **Основи української філософії:**навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. І.Й. Козак. – Кам'янець-Подільський.: Оіюм, 2010. – 191 с.
8. **Основи практичної філософії:** підручник / А.М. Лой, А.О. Баумейстер, Т.І. Яшук та інш. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011.- 531 с.
9. **Філософія:** словник-довідник / за ред.. І.Ф. Надольного, І.І. Пилипенка, В.Г. Чернеця. – К.: НАКККіМ, 2010. – 480 с.
10. **Філософія: підручник** / О.П. Сидоренко. – К.: Знання, 2009. – 891 с.
11. **Філософія:**навч. посіб. / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко та ін.; за ред. І.Ф. Надольного. – 8-ме вид., стер. – К.: Вікар, 2011. – 456 с.
12. **Філософія:**навч. посіб. / В.С. Пазенок. – К.: Академвидав, 2008. – 280 с.
13. **Філософія: курс лекцій** / В.Л. Петрушенко. – Львів.: Новий світ. - 2016. – 504 с.
14. **Філософія: хрестоматія** (відвітоків до сьогодні): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2012. – 621с.
15. **Філософський енциклопедичний словник:** довідкове видання / Голова ред. колегії В.І. Шинкарук. – К.: «Абрис», 2002. – 744с.

Додаткова:

1. Андрущенко В.П. Філософія політики: підручник / В.П. Андрущенко. – К.: Знання України, 2003. – 400 с.
2. Бацевич Ф.С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: підруч. / Ф.С. Бацевич. – К.: Академія, 2008. – 240с.
3. Беккер Г. Стенли Экономический взгляд на жизнь. Нобелевская лекция. // Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории. – М.: ГУВШЭ, 2003 – С.582 – 614.
4. Бергер П., ЛукманТ. Социальное конструирование реальности: Трактат по социологии знания / П.Бергер, Т. Лукман / Пер. Е. Руткевич. – М.: «Медиум», 1995. – 323с.
5. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры / Ж. Бодрийяр / пер. с фр., послесл. И примеч. Е.А. Самарской. – М.: Культурная революция; Республика, 2006. – 269 с.
6. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер / пер. с нем., сост. и общ. ред. Ю. Н. Давыдова. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
7. Волошко І.Є. До проблеми прогнозування культурного розвитку людства // Наука. Релігія. Суспільство. – Донецьк, 2006. - №2. – С.196-198.
8. Гатальська С.М. Філософія культури / С.М. Гатальська. – К.: Либідь, 2005. - 328 с.

9. Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки: підруч. для студ. філос. ф-тів і аспірантів / І.С. Добронравова, Т.М. Білоус, О.В. Комар. – К.: Логос, 2009. – 244с.
10. Лактіонова А. Філософська антропологія і філософія культури: перспективи сучасної практичної філософії як філософії дії // Філософська думка. – 2013. - №5. – С.73-80.
11. Левчук Л.Т. Психоаналіз: історія, теорія, мистецька практика: Навч. посіб. / Л.Т. Левчук. – К.: Либідь, 2002. – 255с.
12. Мід Д.Г. Дух, самість і суспільство. З точки зорусоціальногобіхевіориста / Пер.з англ. та передмова Т. Корпало. – К.: Український Центр духовної культури, 2000. – 416с.
13. Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи. – К.: Майстерня Білецьких, 2007. – 256с.
14. Сайтарлы И.А. Философия социальной культуры. Монография / И.А. Сайтарлы. – К.: изд. ПАРАПАН, 2012. – 292 с.
15. Социальная философия: Словарь / Сост. и ред. В.Е. Кемеров, Х.Т. Керимов. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая Книга, 2006. – 624с.
16. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручник для вищ. навч. зал. / В.П. Андрущенко, Л.В. Губерський, М.І. Михальченко. – Вид. 3-є, випр. та допов. – К.: Генеза, 2006. – 656 с.
17. Стружевський В. Онтологія / В. Стружевський / пер. з пол. К. Новікової. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2014. – 312с.
18. Таран В.О., Зотов В.М., Резанова Н.О. Соціальна філософія: навч. посіб. / В.О. Таран, В.М. Зотов, Н.О. Резанова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272с.
19. Философия: dtv-Atlas / П. Кунцман, Ф.-П. Буркард, Ф. Видман / пер. с 9-го нем. изд. / Худож. Аксель Вайс; науч. ред. пер. В.В. Миронов. – М.: Рыбари, 2002. – 268с.: ил.
20. Федорова М.М. Политическое как проблема. Очерки политической философии XX века / М.М. Федорова. – М.: Идея-Пресс, 2009. – 235 с.
21. Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник / В. Франкл / Пер. с англ. и нем. – М.: Прогресс, 1990. – 368с.
22. Хамитов Н. Философия. Бытие. Человек. Мир: Курс лекцій / Н. Хамитов – К.: КНТ, Центр учебной литературы, 2006. – 456с.
23. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії. Проблема людини та її меж: навч. посіб. / Під ред. Н. Хамітова. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 296с.
24. Цофнас А.Ю. Гносеология: учеб. пособ. / А.Ю. Цофнас. – Изд. 2-е, испр. и доп. – О.: Наука и техника, 2011. – 248с.
25. Ящук Т.І. Філософія історії: курс лекцій. Навчальний посібник / Т.І. Ящук – К.: Либідь, 2004. – 536 с.